

ETB: TXOSTEN BATI BURUZKO TXOSTENA

RAMON ZALLO

EITBren Zuzendaritzak kontsulta-enpresa batekin batera 1992ko ekainan prestaturiko txosten zabalak proposatzen duen telebista-ereduan antzeman daitezke birtute handi bat (zerbitzu publikora jarria dagoen telebista autonomiko bat berresten du, ongi ezberdindutako bi kanalekin), eztabai-datzeko modukoak diren zenbait gai (programazio eta produkzio-ereduak, esate baterako), bi akats nabarmen (logika paragubernamentalaren informatiboen edukinean batetik, eta audientziekiko obsesioa bestetik, honek enpresaren ikuspegi damaiolarik areago Ente Publikoarena baino) eta bi ausentzia azkenik (telebista lokalarena bata eta gaur egun puripurian dagoena bestea, zuzendaritza-organoena alegia). Ez ditut ukitzen azterketa honetan arazo linguistikoak —Joan

Mari Torrealdaik ongi baino hobeto jorratuak—, ezta irratia ere.

ETB LORPEN GISA

Txostenak *asmatzen du* printzipio-aitorpenetan, ETBren eginkizun sozialean, bi kanalen defentsan —nahiz eta ETB-2k elebitasuna gehiago zaindu beharko zukeen, Entearen Sorrerako Legea bete nahi izanez gero—, kanalen artean programazio-lerrak banatzeko dagoen kontzeptuan, ETB-1ek duela lehentasuna aitortzerakoan, ETBk ikus-entzunezkoen euskal industriarikiko duen paperean eta FORTA rekiko harremanak mantentzearen aldeko asmoa erakustean ere, —noiz edo noiz katalanek egiten duten bezala harengandik desengantxatzea eskertzekoa izango litzatekeen arren—. Azpiegituretan egin beharriko inbertsioen zerrenda egokia da, zenbait esparrutan (Goimailako Definizioan, adib.) inbertsio horien egikaritzea fase desberdinetan zertxobait berandutu zitekeen arren, eta behar-beharrezkoa dirudi merkatal gestioko eremua indartu eta sendotzea, Publiespaña-rekin egindako kontratuak suposatu zuen akatsaren ondotik, pribatuak etorriko zirenerako nahitaezkoa izango litzatekeen *egiten jakite* horren lagatzearen aldetik.

EITB herria eraikitzeko beharrezkoa da, eta lorpen hori zerbitzu publikoaren eta aurrekontuen arrazionaltasunaren bidez ordaindu behar zaio, jakinik gainera ustiapenagatiko diru-sarrerak osagarriak izango direla beti. Zenbait kasutan entzuten denaren kontra, ETB ez da telebista txarra, bere kalitateagatik nabarmentzen ez den arren. Dena dela, bera da gure telebista eta begi-bistan dago hobe daitekeela.

Txosteneko eredu orokorra aurrean (bi kanal eta bi programazio), badira beste modelo posible batzuk, nahiz eta onartezinak izan. PP alderdiak bi kanaletatik programazio bera bi hizkuntzatan ematea defenditzen du —informatiboetan, lehia-keretan eta zuzeneko programetan izan ezik—. Proposamen honek bi arazo handi dauzka aurrez aurre. Batetik, komunitate diglosiko baten barruan, ETB-2k konpetentzia desleiala

egingo lioke ETB-1eri eta *euskaldun zaharrak* nahiz *euskal -dun gaiak* erabat adoregabetuko lituzke ulerpenaren aldeko esfortzu txikiena egitera, programazio berberarekin beste kanal bat edukiz gero, gaztelaniaz. Zuzeneko emankizunak, informatiboak eta lehiaketak, bestetik, kasu askotan osatzen dute programazioaren zatirik garrantzitsuenetako bat, beraz ez dira inondik ere ikusten kanal bakoitzak bere nortasuna galtzeak ekarriko lituzkeen abantailak, ekonomikoak ez badira behintzat. Bidaia hori egiteko merkeagoa litzateke kanal bakar bat soinu dualarekin irрати bidez. Besterik litzateke, noski, programa jakin batzuk, behar bezala egokitu ondoren, kanal batek bestera elkar trukatzea.

ETB-2ren pribatizazioak, bere garaian Jose Alberto Praderak planteatu zuela ahaztu gabe, zerbitzuak eta instalazioak kanaletan bereizita ez daudenez horrek ekarriko lituzkeen arazo teknikoek gain, hiritarren gehiengoa zerbitzu publiko autoktono bat gabe utziko luke, kate pribatu espainoletako programazio guztiz eztabaidagarria ikusiz —ez baitaude kate horiek inolako obligazioetara lotuak, frantsesekin gertatu ohi den bezala—, Euskadin egiten den TB larriki pobretuko lukeelarik guzti horrek.

ETB-2ren likidazioa, aspaldi batean PSOEek eskatu eta proposatua nahiz eta gaur egun kohabitazio-arrazoia direla eta baztertua egon, katastrofe bat litzateke, argi eta garbi. Epe motzera ETB-1 kanal elebidun bihurtuko luke, gaztelania hutsan igortzen diren emisio-espektro zabalaren barruan. Ideia egokia litzateke, ordea, TVE-2 Komunitate Autonomoei lagako balitzaie.

PERSPEKTIBA NAHASGARRI BATZUK

Txostenaren alderdi estrategikoak, consulting batek egina izan arren, ez dauka inolako estrategiarik bere baitan eta bai, ordea, gaur egun inolako krediturik ez duten zenbait tesiren estrapolazio hutsak, horrek erabaki kaltegarrietara eramán gaitzakeelarik.¹

Lehengoz eta behin, *oker dago esatea TB mailan egindako publizitate-inbertsioak desplazatu egingo duela* gero eta gehiago

komunikabide idatzi eta irratietako publizitate-inbertsioa. Ez da horrela izan, eta ez da horrelakorik onartzen ere aurrikuspenik fidagarrietasan, 95. urtea bitartean bederen. 1995etik haratago hitz egitea zientzia fikzioa egitea da. TBko publizitate-saturazioak, TBko ikus-entzulegoak neurtzeko ereduak zalantzan jartzeak, publizitate-inpaktuaren kostu errealdaren, tarifa ofizialaren eta tarifa errealdaren arteko distantziak, eta beste komunikabideetan (zuzeneko marketing, mailing, etab.etan) eta baita prentsan ere publizitatea egiteko dagoen eskari gero eta handiagoak horrelaxe erakusten dute epe ertainera. Salmentengatik espero diren diru-sarrerak (%10-15 bitarteko gehikuntzak urtez urte) *optimista samarregiak* dirudite horrela, Krief/Intermatrix-ek Publiespaña Institutuarentzat «Publizitate-Inbertsioaren Garapena Espainian» gaiari buruz egindako 1990-95 prospektiba-txostenari kasu egiten badiogu behintzat, txosten horrek telebistarentzat %8ko urteko gehikuntza nominalak aurrikuspen baititu. Eta horrek esan nahiko luke aurrekontuak aurrikuspen horien arabera planifikatuz gero bitatik bat, edota programazio hiperkomertzial bat egiten da edota garaia iristerakoan fondo publikoetara jo beharra egongo litzateke berriro ere.

Bigarrenik, *Mugarik gabeko TBren Gidaraua*-ren eraginak TB publiko handien mesederako baldin badira, ez dira *txikientzat* lagungarri gertatuko ekonomikoki, kalitatea hobetzeko bidean ahaleginaren aldekoak izango badira ere. Kostu gehiago ekarriko litzuzke produkzio propioan (barrukoan nahiz kanpokoan), mugapen gehiago publizitate-inbertsioak erakartzeko orduan eta bestalde, ez dago batere argi produkzio independente autoktonoarentzat mesedegarria izango denik, hobera egiten ez badu behintzat, Europako produkzio independentearengana jo beharko baikenuke.

Hirugarrenik, oso exageratua da esatea 2000. urterako *milioi bat aparatu egongo direla Goimailako Definizioan hartzeko gai izango direnak* Estatu Espainiarrean, honek gaur egungo produkzio eta transmisioko sistema beste sistema berriekin handitzera behartuko baikintuzke, guzti hometarako beharrezkoa den inbertsioarekin.

Izan ere, oraindik nahasmendu handia baitago azkenean nagusi eta garaile irtengo diren arauen inguruan, Europako Bartzordeak HD Mac izenekoaren alde apustu egin baldin badu ere. European elkarte gurutzatuak eta ezadostasun garrantzitsuak ari dira gertatzen borroka horretan USA sartu denetik. Jende arrunta aparatu hartzaileak erostera kalera irten baino lehenago —eta gaur egun aparatu horiek oso garestiak dira oraindik— beharrezkoa izango da alde zuzenetik produkzio eta transmisio sistemak erabat aldatzea —krisi-garai batean— eta arau berriaren programa-stock garrantzitsu bat pilatzea. Aurretik disko konpaktoaren, bideotexaren, antena parabolikoen, kableatuen, bideodiskoaren, etab. en ere duak erakusten dituztenez, teknologia batzuk 10-15 urte inguru atzeratzen dira gizartean errotu baino lehen, aurrikuspenek esandakoarekiko. Azken finean, goiz samar dirudi ETBk berak Goi Definizioan eta produkzioaren eta emisioaren esparruan ekipamendu handi bat eskuratzeko (1.100 milioi aurrikusten ditu ETBk 1995-97 bitartean), bere kostuengatik eta zaharkitua geratzeko arriskuengatik, eta zuhurragoa dirudi, beraz, aprobako tresneria edo aparatajea erdieste.

Laugarrenik, programazioaren analisisian eta estrategian aditua den edozeinek albo batera utzi eta baztertuko lituzke «2000. urterako programazioaren joerak European» izeneko lanaren ondorioak, zeren eta ez baita posible konklusioak aurrikustea programazioko eredu guztietan aldaketa sakonak gertatzen ari diren unean. Gero eta gutxiago balio du generoen eredu konbentzionalak, generoen eta formatuen alorrean bete-beteko iraultzan murgilduta gaudenean. Italian, Britainia Handian eta partzialki bada ere baita Frantzia gaur egun, eta batez ere TB publikoan, *TB konbentzionala*, parte-hartzailea, eta baita pentsamendu librekoa eta kritikoa ere nagusitu egin da —iritzi publikoa sortu eta instituzio eta partiduen behaketa egiteko orduan prentsarekin lehia bizian ari dena—, formatuz askoz ere arinagoa eta irratia antzekoa, ibai gisako programazioarekin, zuzenekoak pisu garrantzizkoa hartzen duelarik bertan, fikzioaren murrizketa handiarekin, eta kulturaren eta entretenimenduaren, TB aldebakarrekoaren eta TB aktiboaren arteko muga zurrunik erabat hautsiz.

Gaur egungo programak —eta horietakorik bada Euskadin— *infoshow*, *talkshow*, telejustizia, bizitza errealaren telekronika, telesalaketa, telebilaketa, komunitatearekiko eta berorren gutxiengoekiko telezerbitzua, teleenplegua, teleintegrazioa edota antzeko izenez ezagutzen dira. Hor denetik dago, noski. Hasi zaborra, morboa eta populismo merketik eta kalitatea, imaginazioa eta demokratizatorainoko bide luzea. Gizar-tearen konplexutasuna TBn sartzen ari da eta hau gizartea uniformatu edo bateratzeari uko egiten hasia da.

Europako batezbestekoak ez dute jadanik balio programazioaren erduei dagokienez, hor ere bi abiaduratako Europa baitago: lehenago pribatuak ezarri zituztenak batetik, eta ezarri ez zituztenak bestetik; publikoentzako espazio definitu bat aurkitu dutenak eta oraindik ere krisian daudenak, Estatu Espainiarraren kasua den bezalaxe.

Estatu bakoitzak historia bat dauka eta eredu erabat desberdina. Eta testuinguru horretan ausardia baino gehiago litzateke axiomatzat hartzea —ondoren axioma moduko hori produkzioaren esparruan eta baita organigraman ere erreproduzitzen baita— TB erregionalak «notizia, sitcom, ikuskitun/lehiaketa eta programa kultural eta heziketakoetan» espezializatzen direla, nazioarteko merkatuak «musika, kirolak, akziozko fikzioa, marrazki bizidunak eta «soap» direlakoak» besterik emango ez lituzketen bitartean.

Telebista publiko handien problematika, gainera, ETBrena ez oso bestelakoa da —hau potentzia ertaineko TB bat denez— eta inork ez digu ukatuko geure espazio propioa bilatu eta aurkitzeko esfortzu eta ahalegina. ETBk ez dauka BBC edo RAI kateak bezain erraza, bere kanalak demografi segmentuen arabera (familia, gizarte-segmentuak, adinak) edota TVEk bezala kategorien arabera espezializatuz (orokorra, espezializatua), zeren eta ETBren lehenengo espezializazioa hizkuntzaren arabera baita, besteen eskaintza maioritarioak betetzen duen testuinguru batean, eta horrek ETB bi kate orokor baino zerbait gehiago eskaintzera behartzen du, bi programazio gainerantzekoekiko alternatiboak eta elkar osagarriak direnak alegia.

Bostgarrenik, *Suitzako edo Belgikako ereduak ez du balio Euskal Herrirako*. Herrialde horietan, bertako TB hizkuntza berean emititzen diren programazio arrotzei nagusitzen baitzaie. Egia da hiritarrendik gertu dagoen TB batek baduela konparazioan abantaila bat, erabiltzen jakin behar dena. Baina Belgikan edo Suitzan ez bezala, ETB-2 —kanal propioa izanik— minoritarioa da TVE eta pribatuekiko, hizkuntza berbera erabili arren. ETB-1ek ez du beste inolako TBk erabiltzen duen hizkuntza berean emititzen. Eta ez zaigu tokatzen aurreko bi adibide horietatik espero daitekeen etorkizun distiratsurik, audientzia minoritarioa baizik Euskal Herrian bertan.

Seigarrenik, TB ez da irla bat, elementu bateratzaile bat baizik, kultura tradizionalen bezala baita kultur industrietan eta ikus-entzunezkoan bereziki. Ez da posible EITBren paperaren eta proiektu estrategikoaren definizioa egitea, *euskal komunikazio eta kultur sistemaren plan estrategikoa, oro har*, eta diagnostikoa egin gabe, eta egiteko hori, zoritxarrez, ez da aurrera eraman oraindik. Horrela bakarrik jakingo genukeen ea Kultura Sailak EITBn erabiltzen duen Aurrekontuaren %56 ikaragarri hori sozialki /probetxuzkoa ote den eta zein leku bete behar duen EITBk.

Ez gaude bada eredu funtzional bat oinarrituko lukeen proiektu estrategiko baten aurrean, eta hemen proposatzen denak, zentzuzkoak diren hainbat arloekin batera, esate baterako organigramaren klarifikazioa, giza baliabideen politika jakin bat —lan-malgutasun bezala hartu behar ez litzatekeen nolabaiteko mugikortasun funtzionaleko kontzeptuarekin— edota gestio-zuzendaritzakoen eta teknikarien egonkortasuna, arazo nabarmenak ere baditu.

Adibidez, Zuzendari Orokorraren eginkizunak zabaltzeak (planifikazioa eta politiken formulazioa), Irrati eta TBko zuzendarien autonomia mugatzen den bitartean, bere irudiaren eta baita Administrazio-Kontseiluaren demokratizazio eta sozializazioa testuinguru batean soilik edukiko luke zentzurik, telebista paragubernalaren testuinguruan eredu autoritarioa bat arriskatuko lukeen bitartean.

Bestalde, jakin daiteke *zein eremu izan behar duten egitura* -*razkoak eta zein izan behar duten koiunturazkoak, zein modu* -*tako TB egin behar den jakinez gero*. Ez da horrela gertatzen ordea. Ez jakitearen aldera, ez dira ezagutzen kontabilitate analitiko bidez orduko eta programako kostuak ere, eta hori dela eta galdera asko egin daitezke planteatzen den eremu eta egin-kizunen banaketari buruz, hala nola txostenean erabiltzen den kostuen murriztapenari buruz ere, helburu guttiz zuzena eta bidezkoa izanik ere.

EZTABAIDATZEKO MODUKO GAIAK

Lehenik eta behin, ahalegin ikaragarria egin den arren eta nahiz eta Mugarik Gabeko Telebistari buruzko Gidarau europarra betetzen dugun, *produkzio propioari* dagokionez, barnekoa bezala baita kanpokoa ere, ez da alferrik izango %60 edo %70eraino hazi beharko lukeela, horixe baita Europako telebista publikoen batezbestekoa. Eta, bide batez, esan beharra dago euskarara bikoizteak ez duela programa bat «propio» edo bertako egiten kultur identitatearen ikuspegitik, txostenean esaten denaren alderantziz.

Produkzio propio baten aldeko ahaleginak kanpoko dependentzia eta morrontza hori gutxitzea eskatzen du, alderdi ekonomikotik baina batez ere kulturaren alderditik, kultura transnazionalaren terminal bat izan nahi ez bada, ETBk erosketak egiterakoan leku eta jatorri desberdinetara jotzen duen arren.

Produkzio propioa indartzea garestia denez, produkzio horren zati bat *epe ertainera planifikatua* izatera beharturik gaude —eta ez inprobisatua—, eta ahal den neurrian bestelako operadore batzuen aurrean, autonomikoak izan edo atzerrikoak izan, *saltzeko modukoa* izan dadila. Egiten den produkzioa kalitatezkoa, konpetitiboa eta beste kultura batzuentzat ulergarria izateak herrialdeak apustu estrategiko bat egitea esan nahi du ikus-entzunezkoen alorrean sektore ekonomiko eta kultural bezala. Horretarako abiapunturik badago baina Industria, Kultura eta Hezkuntza Sailen eta baita Diputazioen erabaki kontziente bat ere beharrezkoa da.

Gaur egun ezinbestekoa da euskal produkzio kulturala zer den jakitea, diagnostikatzea eta lurraldearteko borroka eta lehia hori ebitatuko lukeen planifikazio estrategiko bat egitea. Lurralde bakoitza bere aldetik doa, Komunitate gisa daukagun sormen eta produkzio-ahalmena alferrik galduz. Karlsruhe, Colonia, Hamburgo, Montpellier, Aubervilliers, La Villette, Poitiers eta Sheffieldeko Kultur Industria eta Sormenaren Parkeak bisitatu ondoren pentsa liteke ea Euskadik aukerarik ba ote duen ikus-entzunezkoen industria eta informatika eta ikus-entzunezkoen industria, gainbehera doan ekonomia industrial batek beharrezkoak dituen etorkizuneko ordezkoko sektore horietako bat bezala hartzeko eta ea *Media Park* batzuma bidea lurraldearteko sarean izango ote litzatekeen biderik egokiena. Geure konklusioa baiezkoa da.²

Bigarrenik, *TB publikoak programatzaile bakarrik izan behar al du edota baita produzitzaile ere?* Txostenak TB funtsean programatzaile baten apustua egiten du, produzitzailearen aldekoa baino, informatiboak, kirolekoak eta, koiunturalki, beste programa gutxi batzuk kanpoan uzten baditugu. Eta programazioaren gainerantzekoa kanpoko produkzio proiektuekin (enkarguak, koprodukzioa, produkzio delegatuak eta produkzio finantzatuak batipat, beren eskura jarriz Miramongo instalazioak) eta besteren produkzioarekin beteko litzatekeela suposatzen da.

Hala ere, ikus-entzunezko europarraren etorkizuna ez da programazioan jokatzeko, denboraren poderioz eta kateen arteko oreka lortzen denean nolabaiteko estandarizazio batera joko baitu, produkzioan eta eskubide audiobisualen edukitzan baidik. Horixe da telebistaren produkzio-prozesu globalaren leku estrategikoa. Eta arriskugarria dirudi operadore publikoa produkzioa bitartean presente ez egotea bere *egiten jakite* pilatu hori aprobetxatuz eta eragile pribatuen produktuen kalitatea *konpentsatuz eta estimulatuz*. ETB eite ertaineko telebista bat da, TB lokal iparramerikar txikietatik oso desberdina, azken horiek batipat programatzaileak eta errepikatzaileak direlako. Ez da ahaztu behar inola ere lanarekin, ekimenerako gaitasunarekin, erreziklajearekin..., etab. berriro ere adoretu beha-

rreko plantila bat hortxe dagoela. *Gaur egun gogorik eza begi-bistakoa da ETBren plantilan.*

ETBk programatzailea eta produzitzailea izan behar luke, produkzio-baldintzak eta baldintza sozio-profesionalak hobetuko lituzkeen eta kalitate, parametro tekniko, prezio, formazio... eta beste hainbat arlotako akordio global baten bidez modu erabakiorrean potentziatu behar den ikus-entzunezkoen euskal industria baten *motore eta akuilu* gisa jokatzeko inolako kalterik gabe.

Hirugarrenik, bi kanal mantentzeak kostu ikaragarria suposatzen du herrialde txiki batentzat, eta beste helburu kultural batzuen bizkarretik seguruenik. Horrek kostuen murrizketa bat eskatzen du, zerbitzu publikoaren ez kalitatea eta ezta eginbeharrak hondatzearen bidetik etorri behar ez lukeena. Komenigarria lirudike bi neurri hartzea: emisio-ordutegia murriztea batetik eta programazio global eta osoaren ideari uko egitea bestetik, genero guztiak lantzeari dagokionez. Apustuak, batez ere, euskal erabiltzaileak jasotzen dituen gainerantzeko eskaintzak dituzten kalitate, irudimen, modernotasun, informazio eta partaidetza-mailako hutsuneak konpentsatuko lituzkeen telebista baten aldekoa izan beharko luke, TB hurbileko batek dituen konparaziozko abantailak aprobetxatuz horretarako.

Ez da oso ongi ulertzen, izan ere, zergatik saiatzen den hainbeste txostena ETB-1 orokorra, globala eta ETB-2, berriz, espezializatua direla frogatzen, zeren eta *bi-biek orokorrak edo generalistak balira bezala jokatzeko baitute*, ETB-1ek kirolak, haurrentzakoak eta magazineak eta ETB-2k fikzioa, dibulgiokoak eta informatiboak azpimarratzen badituzte ere, hurrenez hurren. ETB-1 eta ETB-2k generalistak behar lukete izan populazio guztiari eta baita minoria edo gutxiengoaren batukariari ere zuzentzen zaizkion neurrian soilik, baina genero guztien programazio orekatua ez da nahitaezkoa. Dena dela ere, kanal bakoitzak bere identitatea eta nortasuna eduki behar luke.

Honek ez du esan nahi, hala ere, ETBk telebista kultural bat izan behar duenik. Hori ez litzateke Zerbitzu Publiko bat izango, eliteko telebista bat baino, bestelako telebista-kateei audientzia

eskainiko liekeen lujo bat. Gaur egun kultura, informazioa edo hausnarketak eskainiko badira entretenimenduar**en**bidez egin behar da. Bi kateen arteko nolabaiteko espezializazio horrek *hizkuntza bidezkoa* izan behar luke (partzialki) —eta hau eztabaidara eramateko moduko iritzia da—, *publikoen eta programen arabera*koa, generoen arabera baina gehiago.

ETBk ez du TVE eta pribatuen arma berdinekin borrokatu behar, konpetentea izan behar du, identitatea, kalitatea, sormena eta desberdintasuna landuz eta «batezbesteko publikoari» eta gizartearen segmentu diferenteei aditasun eta atentzio bikoitza eskainiz. Ezinbestekoa da programazioa egokitzea (ez ordea kontraprogramazioa egitea), baina zenbait programatarako audientzia handiei uko egin gabe.

ERABATEKO EZADOSTASUNAK

Zerbitzu Informatiboen gidarauetan «gizarte-ohiartzunari kasu egitea», «euskal gizartean, oro har, duten ezarpen-maila objektiboaren arabera informazioa ematea (indar politiko desberdinei buruz ari dela)», «zalantzagarritasun informatiboa ebitatuko da», «iharduera politikoaren lorpenak eta alderdi positiboak demokrazia defendatzeko modu egokia bezala erakutsi», «instituzionalak lehentasuna merezi du», «ez bultzatu artifizialki mesfidantza eta pesimismoa», «instituzioen ospea eta prestigioa sustatu», «informazio-zerbitzuek Ajuria Eneako Hitzarmena deritzon Bakearen alde sinatutako politika bere egiten dute eta horretan oinarritzen dira» bezalako esamolde eta espresioak irakurtzen direnean, dardarka hasteko modukoa da.

Mahai gainean dagoena telebista-eredu paragubernalmentala eta doktrina-emailea iruditzen zaigu, inoiz ere arautua izan ez baina bai ordea 1986tik aurrera egikaritua izan zena, analisia**ren** aztertzailak diotenez eskuineko demokrata frantses edo aleman nabarmenena ere izutuko lukeena, eta Europako komunikazio-aztertzailak igorritik gero eskuliburuetan agertaraziko luketena. Egia esan informazio-zerbitzuentzat emandako arau horiek eskandalosoak dira, ados egoteko moduko printzipiozko deklarazio orokor onginahizkoen barruan bilduak doazen arren.

Horri informazio-iturri instituzionalen gehiegikeria edo abusuaren arazoa gehitu beharko litzaioke. Instituzioen luzapen bezala kontzebitua izan den TB publiko batekin, bertan herrialdearen, demokraziaren eta beronen instituzioen defentsa instituzioen politikaren defentsarekin nahasten denean... Europako telebista-joeren antipodetan gaude, beste muturrean hain zuzen ere, 60ko hamarkadan nagusitu eta 70ekoan, Estatu Espainiarrean izan ezik, porrot egin zuen eredu zaharra berriro ere erreproduzitzen den bitartean.

Egun, biztanle edo herritarrarengan eta berorren adin-nagusitasunean sinesten delako, Europa osoan erabat nagusi den kontzeptua TB publiko librearena da, irekia, freskoa, transparentea, sentsibilizadorea eta Euskal Herrian gaur egungo Entearn Sorrera-Legearen posible dena. ETBk gizarte errealaren ispilu eta katalizadore behar du izan eta ez, ordea, Administrazioak bere administratuengana zuzentzeko darabilen komunikazio-sistema. Txostenaren enfokea ontzat ematen baldin bada, 20 urteko atzerapausoa emango dugu.

Txosteneko Informazio-Zerbitzuen gidarauetako esamolde horiek Entearn Sorrera-Legea apurtzen dute (bi, hiru eta hogeitabat artikulua, bigarren parrafoa), lege guztiz aurrerakoia baita —organoei dagokien zatia izan ezik, eta azken finean horixe gertatu da zatirik garrantzitsuena—. Gidarauek telebista manipulatu ahal izateko eskubide osoa ematen dute, gizarte osoak egituratzeko, disidentzia integratzeko, elkarrizketa bultzatzeko eta herria normalizatzeko aurrera daraman ezarritako mesede eskasa egiten dioten bitartean.

Transparentziarik balego, edukinaren analisia egiteko ikerketa bat enkargatuko litzateke —horretarako badaude teknika kuantitatibo nahiz kualitatiboak—, EITBren Sorrera-Legearen printzipioak betetzen ote diren egiaztatzeko eta, bereziki, inpartzialtasunari, komunikatzeko eskubideari, iritzia eta informazioaren arteko bereizketari, edota programazioaren eta publikitatearen artekoari, pluralismoari, esangura txikiagoko taldeen antena-eskubideari edota «euskarazko irrati-telebistako emisioen oreka, maila globalean, komunitate autonomoan» izeneko printzipioari buruzkoak. Zein motatako telebista egin izan den jakitea ez dut uste gehiegi eskatzea denik.

Audientzia da, bestalde, ETBko zuzendaritzakoen obsesio-rik behinena, eta honek kate handiekin maila berean baina baliabide gutxiagorekin konpetitzen saiatzeko ekinaldi eskizofrenikoan sartu ditu buru-belarri, audientzia legitimazioarekin identifikatuz eta audientzi indizea ulertuz ez indize oso garrantzitsu bat bezala, INDIZEA bezala baizik. Azken finean, zera esatera iristen dira, audientzia dela TBren termometroa, publikoa nahiz pribatua izan, audientziaren helburuak mugatzen duela programazioa eta bien arteko desberdintasuna ematen zaien eginkizunean dagoela: komertziala kasu batean, zabalagoa bestean.

Eta hala ere, ETBk ez dauka zertan borrokatu %15 edo %20tik gora dauden batezbesteko audientziak lortu asmoz, aurrean lau kate indartsu eta masibo dauzkanean. Baina, saiatu behar litzateke, ordea, portzentaia horiek gainditzen interes berezia duten hainbat programatan, kalitatezko programa edota besterik gabe ongi egindako programatan. Askotan audientzia ez da erabakiak hartzeko irizpiderik egokiena zerbitzu publiko batentzat. Entearen eginkizuna, funtsean, beste eskaintza batzuren aurreko eskaintza osatzean datza, eta eskari-mailak albo batera utzi gabe, ezta gutxiagorik ere, bere helburuak zerbitzu publikoarenak dira. Horrela ez balitz, merkeago litzateke telebista pribatu bat. ETBren enfokeak baditu zenbait ondorio: posibilitateen gainetik egiten da lan, gehiegizko kostu globalekin —ez kostu unitarioak gehiegizkoak direlako, haatik— eta programazioaren zati handi bat irizpide komertzialekin erabaki eta tajutuz, Entearen printzipio orokorren kaltetan.

FALTA DIREN GAIAK

Lehendabizikoz, faltan ikusten da TB lokalaren etorkizuna planteatu ere ez egitea, gai hori agendan egonik Ortuondon garaian. Egia da Estatu mailako arautegi berri bat, izaeraz murriztailea, berehala agertuko dela eta, zoritxarrez, agian TB lokala kable bidezko TBrekin lotuko duela eta azken hau Estatuarekin. Baina lekuan lekuko bizipenak eta arazoak hain

sustraituak dituen herrialdearentzat eta arau estatalei lotua ez dagoen TBrekin —konpetentziaz Estatutuaren azpian baitago—, eta sare propioarekin, posible izan behar luke lokala nazionalarekin artikulatzea, ETB-2ren lotura eta errepikagailuen sarea aprobetxatuz. ETB-2 ordu batzuz desengantxatu zitezkeen, lekuan lekuko komunikazioari eskainiz ordu horiek, eta are gehiago emisio-orduak murriztuko balira. Beste era batera esanda, TB lokalak euskal telebistaren zati izan zitezkeen, izanik konpetentzia udalarena eta gestioa, ordea, gizarte osoarena. Azken bi xehetasun horiek funtsezkoak dira.

Bigarrenagoz, gure TBren estugunerik larrienetakoa zuzendaritzako organoetan dago. Estatu Espainoleko espezialisten artean nagusi den ideia zera da, EITB RTVEren «eskalako kalakoa» dela, organoei eta TBren erabilera politikoari dagokienez. Zuzendari Orokorrak ez luke izan behar organo pertsonabakarra eta erabat politikoa, organo kolegiatu bateko ejekutiboa baizik —ordezkaritza sozial, kultural, profesional eta politiko egokian oinarrituriko Administrazio-Kontseilu baten gisa—, beronek hautatua izateaz gain, beronen aurrean erantzuteaz gain eta egun dauzkanak baino dezente eginkizun gutxiago edukitzeaz gain.

Entearen printzipioak betetzen direla egiaztatuko lukeen Goi Autoritate independente bat ere existitu behar luke, izanik era berean bere ardura komunikazioari buruz ematen ari diren beste hainbat arazo larri ere (diskriminazioak, indefentsioak, komunikazio-ereduaren beraren hipotekak azken finean). Batzorde aholku-emaileak martxan jartzea garrantzi handikoa litzateke baita ere. Eta noski, Eusko Legebiltzarraren gainbegirada, ikuspen eta aurrekontuen mailako definizioak existitzen jarraitu behar luke.

TB garrantzitsuegia da trapitxeo eta «negozio» politikoen azpian jausteko arriskuan erortzeko. Horretarako hobe litzateke italiarren gisara *lottizzazione* bat egitea (kateak partiduen artean banatzea alegia). Pluralismo politikoa ez da derrigor pluralismo sozialaren sinonimoa, mundu osoan onartzen den bezala, zenbait kasutan Gobernuak, Lehendakaritzak edota Koroak izendatzen baititu azken finean erantzuleak.

Herrialde txikia gara, eta gure artean ez dago bipartidismoa segurtatzeko moduko gehiengo edo maioria politikorik. EITBrako gure neurriko egitura organikoa sortzeko aukera daukagu esku-eskura, pluralismo politikoaren eta, batez ere, pluralismo sozial eta kulturalaren erronka nagusiari erantzungo dion egitura. Egungo egiturak ondotxo erakutsi ditu bere mugak eta ez du inolako konfidantzarik merezi. Behar-beharrezkoa da Legearen erreforma bat eremu edo alor honetan, eta honetan bakarrik.

Laburpen gisa, balantzerik, diagnostikorik eta joeren analisi seriorik ez edukitzeaz gainera, txostenak ez ditu konpontzen gogobetez euskal TBren etorkizuneko arazo nagusiak, eta berehitzetan defenditzen duen Zerbitzu Publikoaren logikaren ordezkari bikoitza erabiltzen du, paragubernamentalaren informazioan eta komertziala, berriz, programazioan. Txostenaren lehenengo zatiak, eta ez ahaztu EITBk egina dela zati hau, gaur egun EITBk telebista-ereduari, programazio-ereduari eta informatiboen ereduari emandako bidea azaldu eta justifikatzen du, eredu guzti horiek normatizatuz etorkizunari begira. Bigarren zatiak, berriz, txosten estrategikoak eta eredu funtzionalak eta giza baliabideen ereduak, alegia, eta zati hau consulting batek egina izan da, kostuen eta funtzioen beharrezko arrazionalizazioa konpontzen du, baina horretarako erabiltzen edo proposatzen dituen neurriak gehiago dira enpresarialak Ente publikoarenak baino.

Euskaratzailea:
JABIER AGIRRE

1. Kulturari edota komunikazioari dagozkien eta ikusteko aukera eduki dudana azken txostenak, kontsulta-enpresek enkarguz eginak izan dira. Eta makina-erremintaren, industri hondakinen, parke

teknologikoen edota kulturaren diagnostikoa egitera jarriak dauden enpresa horien txostenek problema nagusi bat ezin gainditurik dabilta beti ere, eta zera da: ez dutela kulturaren espezifikotasuna onartzen eta problema guztientzat, desberdinak izanik ere, metodologia bera ezartzen dutela. Guggenheim-i buruzko Peat Marwick txostena eta beste batzuk, Idom txostena zineari buruz, Andersen-ek Bilbo Metropoliaren kultur zentralitateari buruz egindakoa edota gaur esku artean dugun hauxe bera, guztiz eskasak gertatzen dira, akatsez beteak ez daudenean, eta aldez aurretik esatea nahi dena besterik ez dute esaten. Unibertsitate Publiko bat zertarako ote dugun galde geniezaioke geure buruari.

2. Patxi Azpillaga, Juan Carlos de Miguel eta Ramon Zallok elkarlanean Gasteizko Udalarentzat egindako hiru txostenetan horrelaxe adierazten da. Txostenetako batean esaten den bezala, «komunikazioa/kultura sektorea eta berezikiago oraindik bere ikus-entzunezkoen azpisektorea, hedapenean dagoen sektorea izateagatik ezaugarritzen da gaur egun, enplegu kualifikatu eta balioaniztuna sortzeko ahalmen eta gaitasun garrantzitsuarekin, PYME malguen egitura osatzeko joera handia duena, garapen teknologiko etengabe eta kombinatuen eramailea, industri ehunaren enparatuan berrebilgarriak diren hainbat berrikuntza eta sormenen iturri, eskari sozial, publiko eta enpresarial gero eta handiagokoa, logika deszentralizatzaileekiko gai, aukera estrategiko berrien bila dabilzan kapitalen erakarmen-gune eta nazioarteko instituzioen aditasunaren objektu. Horrek ez du kentzen enpresa hauek badituztela baita beren alderdi txarrak ere, eta horien artean aipatu behar dira industriak merkatuaren gorabeheren aurrean eta Talde botere-tsuenen nazioz gaindiko kontzentrazio-logikaren aurrean duten ahuldadea (produktu sinbolikoko industriak izaki), hala nola etengabeko trebakuntza eta training-a mantendu beharra, pertsonalaren mugikortasunarekin batera, enpresa berritzaile eta pertsonal oso kualifikatua, eta baita inbertsio, batzuetan kostu handikoa eta erraz zaharkitzen dena dutenei dagokien bezala». Txosten horretan garatzen dira ideia hauek modu exhaustiboan. Ikus «Kultur Park baten proposamena Gasteizerako». Sustapen Ekonomikoa eta Enpleguaren Saila. Gasteizko Udala. 1993.